

*Він вийшов з народу, жив з народом і не тільки з думкою, а й обставинами
життя був з ним міцно і кровно зв'язаний.
(М. Добролюбов)*

Мета. Розвивати інтерес учнів до видатних діячів української літератури, розширити знання про життя і творчість Т. Г. Шевченка, вправляти учнів і виразному читанні творів напам'ять, виховувати гордість за свій український народ, за його минуле, за свою Батьківщину.

Обладнання. Портрет Т. Г. Шевченка, виставка творів поета, дитячі малюнки до поезій Т. Г. Шевченка, грамзаписи.

Хід уроку

I. Організація класу. Активне читання, 3 хв.

II. Актуалізація опорних знань.

- Сьогодні ми поговоримо про життя і творчість Т. Г. Шевченка.
- Які його твори ви вже знаєте?

1-й учень.

ТЕЧЕ ВОДА

Тече вода з-під явора
Яром на долину.
Пишається над водою
Червона калина.

Пишається калинонька,
Явір молодіє,
А кругом їх верби
Й лози зеленіють.

Тече вода із-за гаю
Та й попід горою.
Хлюпочуться каченятка,
Поміж осокою.

А качечка випливає
З качуром за ними,
Ловить ряску, розмовляє
З дітками своїми.

2-й учень.

ЗАЦВІЛА В ДОЛИНІ

Зацвіла в долині
Червона калина,
Ніби засміялась
Дівчина-дитина.

Любо, любо стало,
Пташечка зраділа
І защебетала.
Почула дівчина

І в білій свитині
З біленької хати
Вийшла погуляти
У гай на долину.

III. Робота над новим матеріалом.

3-й учень. Року 1814, з 26 на 27 лютого за старим стилем, а за новим – 9 березня, темної ночі, перед світом, в селі Моринцях на Звенигородщині, в хаті Григорія Шевченка, кріпака пана Енгельгардта, блиснув у вікні єдиний на все село вогник, народилася нова панові кріпацька душа, а Україні – її великий співець – Тарас Шевченко.

РЕВЕ ТА СТОГНЕ ДНІПР ШИРОКИЙ

(грамзапис)

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилі підійма.

І блідий місяць на ту пору
З-за хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав.

Ще перші півні не співали,
Ніхто ніде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались
Та ясен раз у раз скрипів.

4-й учень. Минає рік, два, п'ять років. Росте Тарас Шевченко. Тільки зіп'явся на ноги, почалося те дитяче бурлакування. Батьки – на панщині, брат – десь пастишить, сестра на городі, а маленький Тарас – по бур'янах.

(Читання «Золоті стовпи»)

5-й учень. Не любив хлопець сидіти в темній хаті, не любив сумних розмов про злидні, про горе. Все було тікає з хати до сонця, на простори. Чого-чого тільки він не слухається – все про тих же панів: і як людей били, і як продавали людей, за собак міняли, засиляли в Сибір, в москалі голили.

Тяжка доля дісталася і йому.

Мені тринадцятий минало.

Я пас ягнята за селом.

Чи то так сонечко сіяло,

Чи так мені чого було?

6-й учень. Батьки рано померли, і пішов поневірятися Тарас: пас гусей, овець, носив у школу воду, у дяка дрова рубав, дітей глядів. Та була в нього тяга до малювання та писання віршів. Нелегко було Тарасові. Сонце пригріло, поцілувало хлопця. Засміявся. Сів на перила гребельні й заплакав.

«Важко жити, а як же хочеться жити...»

– Тарасові уже йшов п'ятнадцятий рік – час працювати на пана! Про навчання малювати не може бути й мови. Хлопця приписують до панської двірні, згодом – козачком у панських покоях.

З часом пана переводять у Вільно, а потім у Петербург. З ним змушений був вирушити і Шевченко, розпрощавшись з рідним селом. Валка, з якою пішки йшов Шевченко, прибула до столиці на початку 1831 року.

Доля подарувала зустріч у Літньому саду з художником Сошенком. Через нього – знайомство з Гребінкою, Григоровичем, Брюлловим, Венеціановим та Мокрицьким, Жуковським.

ВСТАЛА ВЕСНА

Встала весна,
Чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рястом,

Барвінком укрила.
І на полі жайворонок,
Соловейко в гаї.
Землю убрану весною,
Вранці зустрічають.

7-й учень. 25 квітня 1838 року на квартирі Брюллова схвильованому Тарасові було вручено відпускну (*звичайно за гроші, які зібрали друзі*). То був найсвітліший день у житті двадцяти чотирьохлітнього художника і поета. Воля! Нарешті прийшла жадана воля! Невдовзі після звільнення його зараховано «вольноприходящим учеником» Петербурзької академії художників.

8-й учень. За свої антицарські вірші Шевченка було заарештовано і послано солдатом в Орську фортецю на південних схилах Уралу, недалеко від Оренбурга. Тяжке життя випало на дою Шевченка в солдатах. Йому заборонили писати вірші, доносили цареві про його вже написані волелюбні поезії. Завдяки друзям Шевченкові дали дозвіл на виїзд на Батьківщину, але із заборобою жити у Петербурзі.

ЗАПОВІТ

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій,

Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі,
Було видно, було чути,
Як реве ревучий...

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте,
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій.
Не забудьте пом'янути,
Незлим тихим словом.

9-й учень. Але не судилося поетові оселитися в Україні. 9 березня до хворого поета надійшло багато поздоровлень, йому сповнилось 47 років. А 10 березня його не стало. Та завжди вірив Шевченко у світле майбутнє людства.

Оживуть степи, озера,
І не верстовії,
А вольнії, широкії
Скрізь шляхи святії
Простеляться, і не найдуть
Шляхів тих владики,
А раби тими шляхами
Без гвалту і крику
Позіходяться докупі,
Раді та веселі,
І пустиню опанують
Веселі її села.

10-й учень. У творчості Т. Г. Шевченка велика роль відводиться природі. Це мов жива істота: живе, дихає, сумує, радіє...

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають, ідучи дівчата,
А матері вечерять ждуть.

Сім'я вечеря коло хати,
Вечірня зіронька встає,
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Та соловейко не дає.

Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх,
Сама заснула коло їх,
Затихло все. Тільки дівчата
Та соловейко не затих.

IV. Виставка творів Т. Г. Шевченка.

V. Виступи дітей з творами, які прочитали позакласно.

VI. Виставка-конкурс малюнків до поезій Т. Г. Шевченка.

VII. Підсумок уроку.